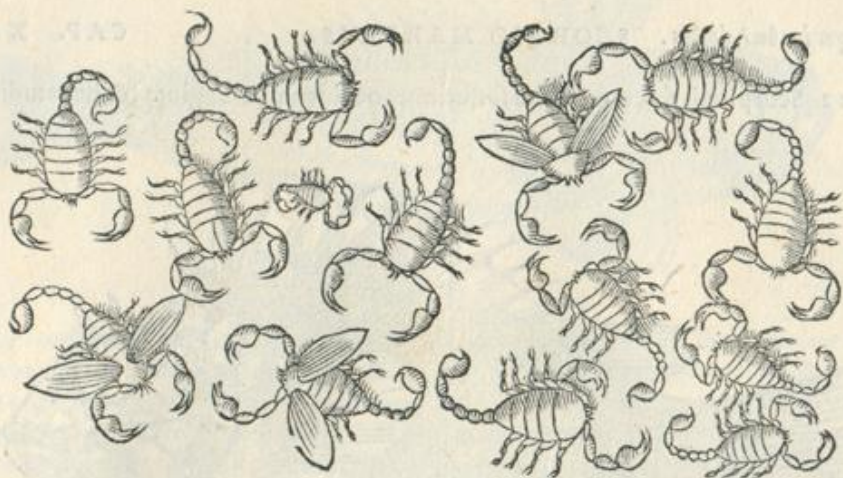

TERRESTRIS Scorpio tritus crudus, & impositus, suæ plagæ remedium est. Quin estur af-
fatus, ad eadem.

10

20

TERRESTRES Scorpiones animalia sunt uulgò nota, quòd in quacunq; domo, non modò in cubiculis, & cellis uinarijs; sed ubiq; passim reperiantur: adeò est hominum uita periculis obnoxia. Licet autem sint in Italia minus ueneni, minusq; nocui, quàm alijs in regionibus, quæ sub meridie sitæ sunt; ipse tamen complures uidi in Hetruria à Scorpionibus ictos, qui sæuissimas perpeffi sunt exacerbationes, & quasi ad mortem redacti. Contrà in regionibus frigidis minus nocui sunt. In agro Tridentino à scorpionibus icti nihil noxæ percipiunt. Quod tamen euenire affirmant gratia peculiari sibi à Deo impertita precibus diui Vigilijs episcopi, quem & patronum præcipuum habent, & aduocatum apud Deum. Hoc idem asserit Aristoteles lib. viii. cap. xxix. de animalium historia, ubi sic inquit.

30 Morfus beluarum ex locorum diuersitate plurimum differunt, ut in Pharo, locisq; alijs, scorpiones non lædunt. At in alijs locis, & præcipuè in Scythia, multi & magni nocui sunt, & uel hominem, uel quàmuis bestiam percusserint, interimunt: nec sues euadere possunt, quanquam cæteros uirulentos ictus minime sentiunt. Plinius, Auicenna, Albertus, Aelianus, & aliorum plerique nouem Scorpionibus genera assignant, diuersis duntaxat coloribus distincta: nimirum quòd alijs sint flauis, alijs rufis, alijs cinerei, alijs ferruginei, uirides alijs, alijs lutei subatraq; cauda, alijs uinosis, alijs albi, alijs deniq; fuliginis colore. Præter nigros, & ferrugineos, uirides quàm plurimos me uidisse, legisseq; recordor, in comitatu Arce non longè à Sarca flumine, quadam in syluula nouellis quercubus consita apud sacellum diui Pauli, ubi paruo admodum tempore, serio ardente, ego, & eremita quidam, de his qui sub saxis latebant, plus quàm mille, & quingentos collegimus, crassos, & plurimum farctos. Plures inter eos foeminas inuenimus, quæ suos nuper editos foetus albos, pediculi magnitudine, sub uentre secum ubique gerebant, singuli singulis cruribus adherentes. Quapropter non abre prodidit Aristoteles lib. v. cap. xxvi. de historia animalium, quòd terrestres Scorpiones uermiculos ouorum specie pariant complures, & incubent: mox ut prolem perfecerunt, pellantur ab ea ipsa, & interimantur à suis liberis magno numero: sæpius enim undenos pariunt. Plinius auctor est, Scorpionum ictum, multò magis foeminais pernicialem esse, quàm uiris; præsertim uirginibus, quibus semper lethalem esse ait. Quibus septeni in cauda internodij numerantur, longè seuiores habentur, quàm ij, quibus tantum seni insunt. Nonnulli præterea literis mandarunt, quibus subscribit Strabo lib. xv. suæ Geographiæ, Scorpiones quosdam habere alas, quibus per aëra uolitant: tes de una in aliam regionem deferuntur. Hoc enim credere non uidetur absurdum, cum idem formicis similiter eueniat: quandoquidem & hæc iisdem serè coloribus distinguuntur. Tantoq; magis credendum est, quòd in Castella Hispaniæ regione sæpius agricola aliquos terre cespites aratro scindant, ubi formicarum more innumeri scorpiones gregatim hyeme delitescunt. Citra Cynamoluos Aethiopas late deserta regio est, à scorpionibus gente sublata, si Plinio credimus. Qui præterea tradit, quòd, si decem cancri cum ocimi manipulo adalligentur, omnes, qui ibi sunt scorpiones, ad eum locum coibunt. Quod tamen Dioscoridi manifestè refragari uidetur. nam superius in cancribus ita scriptum reliquit Dioscorides. Cancris scorpiones necant, si triti cum ocimo admoueantur. Ferunt à uestibus, apibus, & crabronibus eos non icti, qui prius à scorpione percussi fuerint. Quinetiam narrat Plinius lib. xv. cap. x. Scorpiones mortuos reuiuiscere, admoto albo ueratro. Quidam medici utuntur Scorpionum cinere, qui uiui sint exusti, ad urinam ciendam, ijs præcipuè, qui renum, aut uesticæ calculo obstruuntur. Quo fit, ut in hunc usum commendauerit Mesues oleum ex ijs paratum, quod officinæ habent, renibus & pubi illitum. Hoc idem commendauit Auicenna ad aurium dolores. Ego tamen illud usu exploratum habeo, quòd oleum per me factum, in quod sanè magnus scorpionum ingreditur numerus, cordi duntaxat, & pulsantibus temporum, manuum, & pedum arterijs illitum, ab omnibus liberat uenenis, dummodo erodenti facultate uacent. Quin & eos sanat, qui tam à uiperis, quàm cæteris uenenosis animalibus uel icti, uel demorsi fuerint. Quæ de re ij (absit tamen uerbis iactantia) testimonium perhibere possunt, qui prius oleo sancto à sacerdotibus illiti, nostro postmodum peruncti euasere incolumes. Præstat item maximè hoc oleum, cum in ho-

Scorpionum consideratio.

Scorpionum genera.

Scorpi ones aligeri.

Scorpionum facultates.

Olei ex scorpionib. uires.

mnes

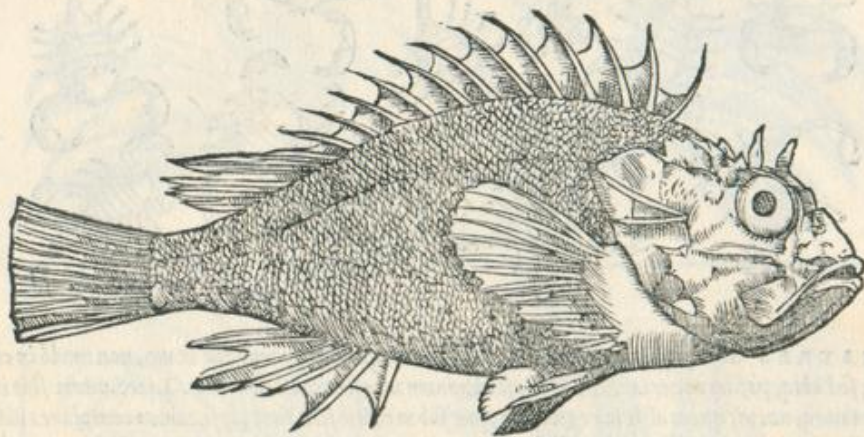
Nomina.

mines pestilentia seuit: quippe quod non modò peste infectos iuuet, sed & sanos præseruet. Præstat deniq; ad omnes interancorum uermes, omnesq; dolores mulcet ex flatu, uel ex frigore genitos, præsertim uentriculi, colli, ac uteri. Eius parandi rationem trademus (Deo concedente) libro sexto, ubi de uenenorum remedijs, siue antidotis latius disseremus. Σκορπίος ἑρπασίος Græcis, Latinis Scorpio, & Scorpius uocatur: Arabibus, Harrab, seu Hacharrab: Italis, Scorpione terrestre: Hispanis, Alacran.

Σκορπίος θαλασσίος. SCORPIO MARINVS.

CAP. XII.

MARINI Scorpionis fel conuenit ad suffusiones oculorum, albugines, & hebetudines.

Scorp. mari-
ni, & scorpz-
næ confid.

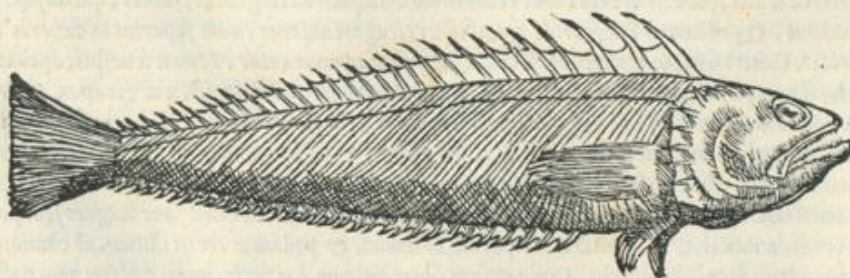
CREDIDERE quidam marinum Scorpionem, & Scorpenam uocatam, nihil inter se differre. Veruntamē quod scorpena sit marinus scorpio, nemo non ibit inficias, qui & Aristotelis, et Athenæi auctoritate nitatur: uterque enim ad inuicem distinxit illos. Porrò Scorpena in dorso spinam gerit uenenatam, qua imprudentes piscatores sæpius icit: neq; iam defuerunt, qui eius ictu sint interempti. Proinde existimarunt nonnulli, ictuum similitudine falsi, inter scorpenam, & marinum scorpionem nullum prorsus interesse discrimen. Ceterum Scorpio, & Scorpena (ut equidem arbitror) eiusdem ferè generis sunt, sed in specie & forma, inter se pluribus differunt. Siquidem Scorpius è pelagijs piscibus est, scorpena longè maior; adeò ut octonas, nouenasq; quandoq; ponderet libras. Scorpena uerò piscis, est litoralis, scorpione multò minor. Scorpius item uniuerso corpore rubet: cornua bina in capite gerit, sed mollia: & acutos in ore dentes, minutulos tamen: pinnis constat aculeatis, tam his, quæ per medium excurrunt dorsum; quam his, quas anteriore, & posteriore parte gerit, sed ijs tantum aculeis icit, qui dorso annectuntur: quorum tamen uis his, qui scorpenæ insunt, imbecillior est. Hunc sunt, qui uulgò uocent Pesce cappone, sed in Hetrurie maritimis quibusdam locis uocatur Cerna. Scorpena autem, quæ suum apud omnes retinet nomen, nec cornua habet, nec dentes adeò acutos: gerit tamen in dorso aculeos scorpionis modo, sed eminentiores, ac duriores, nec usquadeò pinatos: in cæteris uerò pinnis ijs omnino caret, præterquam circa branchias, ubi duos prælongos habet aculeos, & nonnullos circa caput: corpore est in nigro uirescente. Sunt tamen, qui indifferenter scorpium scorpenam uocent, quòd quadantenus sibi inuicem correspondeant non modò figura, sed & carnis bonitate. Σκορπίος θαλασσίος Græcè, Scorpio marinus Latine, Scorpione marino Italicè dicitur.

Nomina.

Δράκων θαλασσίος. DRACO MARINVS.

CAP. XIII.

DRACO marinus dissectus, & apertus, impositusq; ictus spinæ suæ, qua ferit, medela est.

VARIAT

DRACO MARINVS ALTER.

VARIAT auctorum sententia in marini Draconis historia. Quandoquidem Alberto marinus draco ingens est bestia, serpentis faciem referens, alis non amplioribus, quam quæ ad natandum sufficiant, sed ob uirium præstantiam omnium aquatilium uelocissimus censetur. quapropter breui admodum tempore ingentia metitur maria. Quin & uenenosum est illi animal, adeo ut quoscunque pisces, uel alia quæcumq; animalia dente uulnerauerit, interimat. Piscatorum præterea artificio captus, statim ut in arenam sese protrahi cernit, mira celeritate scrobem in litore fodit, qua se condere possit. hæc Albertus. Qui etsi ex Aristotele, & Plinio (ut opinor) transcribat; plura tamen addere uidetur, quibus an multa sit adhibenda fides, quid statuiam non habeo. Siquidem hoc animal Aristoteli tanta admiratione non præstat, nec draco appellatur, sed serpens, ut is posteritatis memorie commendauit libro IX. cap. XXVII. de historia animalium his uerbis. Serpens marina colore, & corpore congrua proxima est, sed obscurior, atq; acrior. Hæc si capta dimittatur foris, in arenam rostro quam primum adacto terebrat, subitq; tota. Est ore acutiore hæc, quam terrestres. Et lib. II. cap. XIII. Sunt etiam (inquit) maris indigenæ serpentes terrestribus similes; nisi quod caput habeant congrui. Et quidem genera earum plura sunt, colore numerose uarietatis. Nasci eas non in altissimis gurgitibus certum est. Plinius hoc animal non serpentem, sed draconem marinum pariter cum Alberto uocat lib. IX. cap. XXVII. sic inquit. Rursum draco marinus captus, atq; immisus in arenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat. Ad hic, mea quidem sententia, Draco marinus haud quaquam fuerit, de quo scribit Dioscorides, sed per se maris serpens. Quandoquidem Aristoteli lib. VIII. cap. XIII. draco marinus piscis est litoralis, quemadmodum dentex, scarabeus, cernua, aurata, mugilis, mullus, turdus, pulcher, gobius, atq; alij complures, & omne saxatile genus. Proinde dicebat Plinius lib. XXII. cap. XIII. Extra has sunt rotundæ in oleario usu cochleæ, cucumis, cynopus, cammarus, cynosdextia, draco. quidam uolunt esse dracunculum. Est autem graculo similis: aculeos in branchijs habet ad caudam spectantes. Huic sanè non parum correspondere uidetur is, quem Veneti piscatores, itemq; Aquileienses, & Tergestini Araneum uocant, & uulgò Pesce ragno. Quippe qui inter litorales aculeos circum branchias habeat, caudam uersus spectantes, & alios in dorso adeo uenenatos, ut ab eo icti, nisi curam admiserint, facile interimantur. Itaq; & is uidetur Plinio fuisse draco, uel dracunculus, quem libro IX. cap. XLVIII. ipse araneum quoq; uocauit, cum inquit. Aequè pestiferum animal araneus, spinæ in dorso aculeo noxius. Præsertim cum libro XXII. capite ultimo inter litorales, & maris magis peculiare pisces non aliter araneum recensere uideatur, quam draconem Aristoteles. Δράκων θαλάσσιος Græcis ita dicitur, ut Latinis Draco marinus, & Italis Drago marino.

Draconis marini confid.

Piscis araneus.

Nomina.

Σκολόπενδρα. SCOLOPENDRA.

CAP. XIII.

SCOLOPENDRA marina in oleo decocta si illinatur, auellit capillos: sed contactu pruritus facit.

SCOLOPENDRA marina animal est exiguum: atque, ut prodidit Plinius libro IX. capite XLIII. ea est terrestri non dissimilis, quam etiam Hetruria centipedam appellat. Dicunt hanc (si tamen ijs auctoribus est adhibenda fides) statim, deuorato hamo, omnia inter anea innocue euomere, ac deinde, eo ab intestinis explicato, sua eadem resorbere uiscera. Quocirca mecum sepius cogitavi, non iniucundum fore, eius uiscerum speculari anatomen. Sed nec ipsam hætenus mihi uidere licuit. Ea Græcè σκολόπενδρα θαλάσσια appellatur: Latine, Scolopendra marina, pariter & Italicè.

Scolopendræ confid.

Nomina.

Νάρκη. TORPEDO.

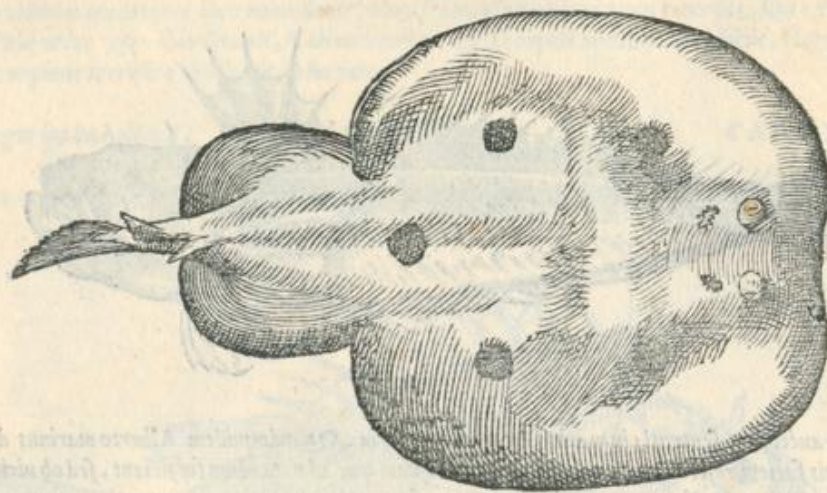
CAP. XV.

MARINA Torpedo diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus uehementiam mulcet. eadem apposita euerfam sedem, prociduaque coërcet.

TORPEDO in chartilagineorum, planorumq; piscium genere ab auctoribus recensetur, perinde ac raia, leuiraia, rhombus, solea, pastinaca, & alia id genus plura. Hæc dorso rubescit, maculis quinque nigris (quod in adultis tantum)

Torpedinis consideratio.

TORPEDO.

Torpedinis mirafacultas. tantum uisitur) interiectis, oculis similibus: supina uero parte albicat. Tanta huic uis peculiaris inest, ut retibus capta, ante aquam manu attingatur, & manus, & lacertos piscatoris stupore non modico afficiat: id quod etiam fit, si capiatur hamo. Talis nanque huius facultas per setas, & hastam insensibili quodam modo permeans, ad manum piscatoris tandem transuecta, celeriter torporem inducit. Idcirco Galenus libro VI. de locis affectis: Ea (inquit) potentia torpedo praedita est, ut si fuscina attingatur a piscatore, transmissa qualitate per hastam ad manum, eam repente obstupefacit. Idem postea retulit Plinius libro XXXII. cap. I. sic inquit. Torpedo etiam procul, & longinquo uel si hasta, uirgae attingatur, quamuis praualidos lacertos torpescere facit, & pedes quam libet ad cursus ueloces alligat, & retinet. Et lib. IX. cap. XLII. ita scribit. Nouit torpedo uim suam: ipsa enim non torpens, merfaque in limo se occultat, pisces, qui securi adnatantes obtorpuere, corripit. Quod ante ipsum prodiderat Aristoteles lib. IX. cap. XXXVII. de historia animalium. Caterum proprietates hae uis duntaxat inest: nam si eadem in

Torpedinis uires ex Gal. exanimatis persisteret, comestae (ueniunt enim frequenter in cibis) uniuersum corpus stupidum redderent. Quamobrem Galenus libro XI. simplicium medic. de ea ita scriptum reliquit. Sed & Torpedinem totam (dico autem animal marinum) capitis dolores sanare capiti admotam, sedemque, euerfam coercere, a quibusdam est proditum. Verum ego cum utrumque, essem expertus, neutrum facere comperi. Eam igitur cum cogitarem, adhuc uiuam esse applicandam, cui caput doleret (posse enim fieri, ut hoc medicamen anodynon sit, hoc est, dolore liberet, similiter alijs, quae sensum obstupefaciunt) ita habere comperi. Putoque, cum, qui primus est usus, tali quapiam motum ratione uti aggressum. haec Galenus. Venetijs piscis hic ab effectu, uulgo Tremolo appellatur: siquidem membro stupefacto, subinde tremorem incutit. Romani uero (me quidem latet, unde id nomen traxere) eundem uulgari nomine Batti potta, & Foterigia dicere consueuerunt. Quae uox Graecis, Torpedo Latinis nominatur: Arabibus, Tead: Italis, Torpedine: Hispanis, Hugia: Gallis, Turpilles.

VIPERA.

Εχιδνα. VIPERA.

CAP. XVI.

VIPERINAE carnes si coctae edantur, claritatem oculis afferunt: neruorum uitijs auxiliantur: inrescences strumas reprimunt. Detracta autem cute, caput caudaque, quoniam carne uacant, amputari

amputari debent. quippe commentitium est quod præcipitur, certam utrinque mensuram præcidi oportere. Reliquum verò corpus exemptis interaneis elotum, dissectumque discoquitur cum oleo, vino, salis exiguo, & anetho. Aiunt ijs, qui vipersas esitent, pediculos procreari: quod planè à veritate abhorret. Adjiciunt aliqui longam senectutem agere, qui eo cibo uestuntur. Sal ex eis ad eadem conficitur, & inefficacior est. Viua autem uipera in fictile nouum demittitur: adjiciuntur salis, caricarumque tritarum, singulatim quinque sextarij, mellis cyathi sex, mox fictilis operculum luto oblinitur, & fornacibus inassatur, donec sal in carbones redigatur, qui postea tritus in pulueris faciem, reconditur. Plerunque, ut ori gratior fiat, immiscetur spica, aut folium nardi, aut malabathri momentum.

10 I AMPRIDEM ceptum est ueras Viperas nancisci in Italia. Earum enim partus eas indicarunt: quandoquidem recentiorum medicorum quidam Viperas summo studio indagantes, ut Galeni more, hoc etiam euo legitimam possent parare theriacam, inuito consilio cum his circumforaneis, qui serpentibus alendis questum faciliant, Viperas ipsas prægnantes sunt consecuti, quæ in capsulis conclusæ catulos peperere, quod proprium Viperarum sit animal edere, non quidem oua, cæterorum serpentium more. Nec tamen propterea illud uerum esse compertum est, quod nascentes Viperæ uiscera abrodant, occisa parente, ut libro de theriaca ad Pisonem prodidit Galenus (si tamen is liber legitimus est) ex Nicandri auctoritate, & Plinius libro x. cap. lxxii. Qui Aristotelis uerba perperam interpretari deprehenditur, à quo Viperæ historiam ipsam accepisse liquido constat. Cuius sententiam non tantum explodit, quod experimento compertum est; sed & Aristoteles ipse: quandoquidem nusquam dixerit, uiperinos factus parentis uiscera, aut uterum abrodere, sed quod qui tardius eduntur catuli (tardius enim ideo illi excluduntur, quod Viperæ singulis singulis diebus parit) abrodunt membranam quandam, qua in matris utero obuoluuntur, ut citius prodeant in lucem. Qua in re, ut hoc omnibus palam sit, sic lib. v. de historia animalium capite ultimo, sonant Aristotelis uerba. Τῶν δὲ ὀφειῶν ὁ μὲν ἐχίς ἐξ ἑξατοκῆς, ἐν αὐτῷ πρῶτον ὀοτοκῆσας. τὸ δὲ ὄδν, ὡς περ τῶν ἰχθύων, μὲν ἄλλοι χροὺν ἐστὶ, καὶ μαλακώδεσμον. ὁ δὲ νεοτὸς ἀνοθεὶν περιγίγνεται, καὶ οὐ περιέχει φλοῖος ὀσσοκώδης, ὡς περ ὄδν τὰ τῶν ἰχθύων. τινὲς δὲ μικρὰ ἐχίδνα ἐν ὑμῆσιν, ὡς περιεργή γυνῆαι τριτῶν. ἐνίστε δὲ καὶ ἑσώθεν διαφραγόντα ὡτὰ ἐξέρχεται. τινὲς δὲ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ ἐν. τινὲς δὲ πλείω ἢ ἑκοσιν. id est. Viperæ serpentibus animal edis, cum intra se primum oua pepererit. Ouum hoc unius coloris, & molli cute contectum, ut piscium quidem. Parit paruas uiperulas membranis obuolutas, quæ tertia die rumpuntur. Euenit interdum, ut qui in utero sunt, abrosis membranis prorumpant. Singulos diebus singulis parit, pluresq; parit, quàm uiginti. hæc Aristoteles. Cuius sententiam (ut dictum est) peruertens Plinius, ubi ei dicendum fuerat, quod ultimæ uiperulæ adhuc in matris utero degentes, sua abrodunt inuolucra, anteaquam prorumpant, dixit cæteras tarditatis impatientes, percurrere latera, occisa parente. Porro huic explosæ sententiæ etiam Philostratus refragatur, nam in uita Apollonij Tyanci narrat, Apollonium ipsum uiuam, ac incolumen uidisse Viperam, quæ suos catulos nouissimè exclusos lungebat. Marssi præterea, qui serpentium domitores se prædicant, quicq; falsò ex diui Pauli profapia se originem duxisse gloriantur, Viperam Marasso uulgo appellant, utq; maiorem cum spectatoribus ineant gratiam, sapiissimè uiperinos dentes, longos, acuminatos, atq; mortiferos ostentant, conditos (ut Plinius inquit libro xi. cap. xxxvi.) ginguinis, atque membranula quadam circumdatos, lethali ueneno referta. Quin & uiperarum nuper editos factus ostendunt, quos Viperæ suis alunt in capsulis, quibus eas defruunt: nec tamen illi matris uiscera seindunt. Cæterum quod Viperæ primum intra se oua pariant, mox animalia gignant, Theophrastus quoque auctor est libro vii. cap. xiiii. contra eos, qui secus sentiunt. Viperæ (ut scribit Auicenna libro quarto, ubi de uenenis agit) caput habent pressum, latumq;: ubi ceruici annexitur, quæ peculiariter illis tenuis est: nec corpore admodum sunt longo, utpote nec cauda. Ad hæc Galenus, cum scriptis tradere uellet, quibus notis mares Viperæ à foeminis distent, eo libro, qui de theriaca ad Pisonem inscribitur, sic inquit. Viperæ foeminæ subrufæ sunt, & perquam agiles, ceruice elata: oculis subrubentibus, inuerecundis, atque intuitus feri: ijs caput latius, quàm mari, quem etiam excedunt uniuersa corporis mole, earumq; excernens meatus suum propius caudam obtinet situm. Mari duo tantum insunt canini dentes; foeminæ uerò plures. Proinde igitur Nicander cecinit his uersibus.

Viperarum confid.

Plinij lapsus.

oniu pteq; V. uoluntate

au dnteq; V. dnt d. dnta. dnteq

Viperarum facies, & sexus discrimen.

10 Τὸν μὲν ὡς ἐκυρόδοτε δύο χροὶ τεκμαίρονται, Ἴον ἔρευν γόμενοι, πλείους δὲ τοῖς αἰέν ἐχίδνας. Hoc est soluta oratione.

50 Masculi quidem supra canini dentes duo colore notantur, uenenum eructantes: at plures semper foeminæ insunt. Illud insuper addiderim, Aristotelem memoriæ mandasse lib. viii. cap. xv. de historia animalium, quod licet hyeme cæteri serpentes cauernas subeant terræ; uiperæ tamen sub saxis condantur. Ex quo palam est, Plinium hoc etiam loco non rectè intellexisse Aristotelem: quippe quod tradiderit lib. viii. cap. xxxix. Viperam solam terra condidi; cæteras arborum, aut saxorum cauis. Illud item reticuit Aristoteles, quod Plinius poëtas secutus retulit, foeminæ scilicet in coitu mari caput abrodere uoluptatis dulcedine. Sed ut iam Viperis uires suas, ac facultates reddamus, hic ea nunc referam, quæ de ijs lib. xi. simplicium medicam. tum libris de antidotis pluribus posteritatis memoriæ prodidit Galenus. Viperarum igitur carnes palam uidere est exalfacientes, & desiccantes, ubi condiuntur ceu anguilla, nempe oleo, sale, anetho, porro, & aqua, seruato nimirum modo. Quod autem totum corpus per cutim purgèt, discere tibi liceat uel ex ijs, quæ ego iuuenis etiànum in Asia nostra sum expertus: quæ singulatim deinceps narabo. Homo quidam morbo, quem elephanta cognominant, laborans aliquousq; cum sodalibus conuersabatur, donec ex ipsius consuetudine conuersationeq; quidam nostrum morbi inficerentur contagione: ille iam graucolens erat, ac deformis.

Plinij lapsus.

Viperinæ carnis uires ex Galeno.

deformis. Constructo igitur illi tugurio proxime vicum in iugo collis propter fontem, illic hominem collocant, tantum illi quotidie ciborum ferentes, quantum victui suppeteret. Ceterum ad canis exortum, cum fore messoribus haud procul inde metentibus unum esset allatum in fictili sane quam fragrans, is quidem, qui attulerat, deposito illo prope messorum, abiit. Verum ubi eius bibendi aduenisset tempus, sublato fictili adolescens, ut pro more impleto cratere, competente aqua unum temperaret, in cratera unum effudit, & una excidit uipera mortua. Qua re attoniti messorum, ueriti ne quod, si ebibissent, inde sibi malum eueniret, suam quidem sitim aquae potione sedare maluerunt. Ceterum cum illinc discederent, quasi pro humanitate ac misericordia, homini illi elephantum obnoxio unum largiuntur, rati expedire illi potius mori, quam uiuere in ea miseria. At ille, ubi ex hoc bibisset, admirabili quodam modo sanitati restitutus est. Nam tuberosum illud omne cutis totius non aliter, quam animalium a testis mollitie nuncupatorum malacofracon, tegmen decidit. Quantum autem reliquum erat, molle admodum apparuit, instar cutis cancerorum, & locustarum (carabos Graeci uocant) ubi extrema testa exciderit. Alterum quoque eiusmodi non dissimili casu in Mysia Asiae, non procul ab urbe nostra accidit. Vir quidam elephantum laborans profectus est ad aquarum calidarum sponte nascentium usum, sperans inde nonnihil se commodi adepturum. Erat illi scortum ancilla, iuuenula sane formosa, compluribus amatoribus ambita. Profectus igitur illis, cum aquis uteretur, in adibus, quibus uicinus erat locus squalidus, & uiperarum plenus, forte fortuna ex illis una in urecum uini incidit negligentius positum: extincta est. Ac scortum quidem in lucro id reputans, quod fors euenisset, hero id uini propinat. Ceterum ille, ubi ebibisset, ad eum modum, quo ille, qui degebat in tugurio, per sanatus est. haec Galenus. Qui etsi alia e uiperis experimenta ibidem scripserit, unde similiter alij incolumes euasere, ut eius firmior redderetur ratio, quod scilicet uiperarum esu elephantiaci sanentur; attamen breuitati consulentes, ea hoc loco silentio inuoluenda duximus. Verum enim uero nil mirum alicui fuerit, Viperas ambas, quarum meminit Galenus, se tam facile immerfisse uino: siquidem illis natura comparatum est, ut uino summpere delectentur. Quamobrem narrat Aristoteles lib. VIII. cap. IIII. de historia animalium, quod ideo uiperas aliqui uino cum fictilibus ad sepes disposito ueniantur, quia uini incontinentes sunt: ebrae enim capiuntur. Id quod etiam dixit Dioscorides in sexti libri praefatione de uenenis, uenenatisque agens. Quinetiam uiperam (ut ad Pisonem scribit Galenus) buprestes, & cantharides deuorant. Item Aristotelis testimonio lib. VIII. cap. XIX. de historia animalium, scorpionum deuorari a uipera certum est: ob idque (ut idem est auctor) eorum uenenatorum morsus grauiores sunt, quae alijs animalibus uenenatis uestuntur: quod profecto faciunt uiperam. Haec theriacen ingrediuntur: at non omnes, nec omni tempore captae probantur. Proinde Galenus libro primo de antidotis rem hanc scite & aperte declarauit, sic inquit. Viperas non ut aliqui faciunt, aestate media, neque statim, ubi cauernas egressae fuerint, uenari conuenit: aestate siquidem earum caro sitim excitat, statimque ab egressu frigida est, sicca, & extenuata. Optimum itaque tempus est, quod ijs medium intercedit, quod & Andromachus ipse significauit, quo tempore & qui Baccho sacra faciunt, uiperas dilacerare solent, uere quidem finiente, nondum tamen aestate inchoata. Vel si uer ad magnam sui partem hyemale fuerit, circa principium aestatis, non multo tempore post pleiadum ortum. Viperas autem, quae praegnantem sunt, reijcere oportet: aliarum uero caput, ac caudam abscindere. nam praeterquam quod haec particulae utrulentiores esse uideantur, etiam durae, & parum carnis habent. Sufficit autem in magnis uiperis, id, quod utrinque amputatur, quatuor digitos aequare. Totum uero reliquum corpus, intestinis exemptis, pelleque detracta, aquis primo abluendum, atque in uas fictile conijciendum est: deinde aqua pura superinfusa, uiridique anetho (tunc enim uiget) olla prunas, ut coquatur subijcere conuenit; uel arida ligna, quae, quod fumum non emittant, κακτω uocant; uel quod melius adhuc est, uitium sarmenta. Salis autem, siquidem suo tempore uiperas ceperis, tantillum immittere oportet: sin aestate iam incipiente, nihil. Porro obseruandum est, ne illae capiantur, quae in maritimis locis, quaeue in aliqua salsa aquarum lacuna degunt: antidotus enim quae ex huiusmodi uiperis confecta fuerit, sitim excitabit. Cum igitur uiperam probe coctae fuerint, ac si quis comedere uellet, eas ex aqua eximere oportet, deinde carnes ita a spinis auellere, ut nihil ex spinis simul auferatur: atque his exquisitè contritis, panis ex purissima farina optimeque confecti, qui praecipue & bene fermentatus sit, & in furno, non sub elibano coctus, modicum quiddam admiscere. Nonnulli tamen in commiscendo panem uiperis hanc mensuram seruandam praecipunt, ut panis pondus uiperinarum carnis dimidio minus sit: alij ne tertiam partem excedat malunt. Ego uero quandoque quartam, quandoque & quintam panis imposui. Ceterum nisi probe coctus fuerit, periculum est, ne aliquid aciditatis medicamentum contrahat. At satius est, panem hunc ita coctum per aliquot dies loco aliquo sicciori prius exiccasse. Verum cum uiperas, & panem conuixeris, diligenterque adeo subegeris, ut nulla uiperinae carnis particula non contusa remanserit, pastillos ex ea massa conficito, qui tenues sint: nam crassi cum difficulter siccescere soleant, & carnem putrescere, & panem acescere sinunt. Quamobrem panem quoque ante siccatum terere melius est, & non, quemadmodum ante nos qui Caesari theriacam faciebant, uiperarum iure maceratum: id quod ipse quoque diu feci, sed mihi postea melius esse usum est, panem antea contritum uiperarum carnibus exacte iam subactis admiscere: citius namque pastilli siccantur, qui siccum panem, non madidum acceperint. Sit autem cella, in qua pastillos siccabis, in superiori domus parte, ad meridiem conuersa, uel saltem ad septentrionem non respiciat, ut solis radios tota penè die admittat. tali enim in loco commodè siccescent. Statim ubi fuerint conformati, ea parte collocentur, qua solares radij peruenire non possint. Frequenter autem ipsos conuertere opus erit, ut aequaliter utraque ex parte siccescant. quod facere si quis omiserit, superior quidem pars celeriter arefcet; inferior autem humida diutius permanebit, periculumque erit ne marcescant. Postea uero quam exiccati fuerint, maneant adhuc aliquot diebus eadem in cella longius, quam prius a solis radijs, sepeque denuo conuertantur. Sufficiens autem ad haec omnia quindecim dies ad summum: post quod tempus donec theriacam conficere uolueris, recondi debent in uase stanneo, aut uitreo, aut etiã aureo. Vitrum siquidem, & aurum nullam fraudem admittit: stannum autem plumbi mistura adulteratur, quod uitate

Viperæ uino delectantur.

Viperarum uenatio, & earum pastilli.

ad m...
ad m...
ad m...

ad m...
ad m...
ad m...

ad m...
ad m...
ad m...

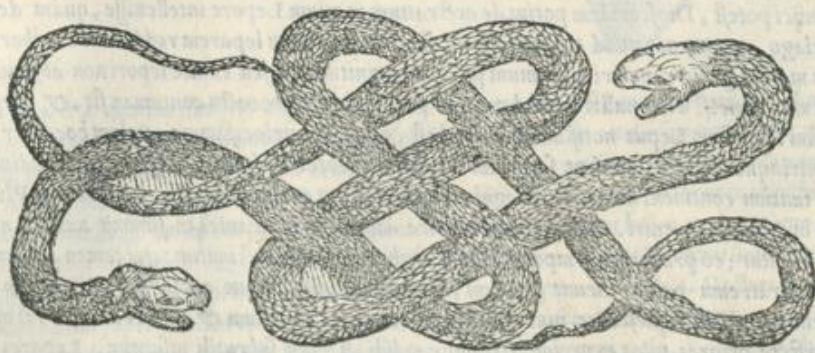
tare conueniet, non solum in hac: sed & in quibuscunque alijs antidotis: quemadmodum & argentum, si purum non fuerit: uasa namque ex eo fabricata celerrime rubiginem contrahunt, purum autem argentum, Romani candidum uocant. Ceterum longe melius est, haud multo post, quam pastillos confeceris, ipsis uti. quanquam non multum detrimenti capiunt, etiam si peracto anno, atque etiam multo post eis utaris. Recte namque a principio siccati, ad tertium, quartumque annum integri perseverant, dummodo tamen apte reponantur, & subinde puluisculus quidam, qui ipsis obnasci consuevit, mundis linteis interdum abstergetur. Is namque si diutius inhaereat, pastillos perforabit. Perficuum est autem eos inuiles euadere, qui perforati fuerint. quemadmodum antequam hoc ipsis accidat, etiam si multum tempus intercesserit, utiles permanent. Haec Galenus de conficiendi pastillos Vipereos ratione, quo optimi & praestantissimi habeantur. Ceterum illud Dioscoridi ridiculum uidetur, quod qui uiperas esissent, pediculos procreent. Cui tamen re clamat Galenus libro XI. simplicium medicamentorum, ubi id certo ijs euenire asserit, quibus plurimum mali succi in corpore exuperat. Narrat Plinius libro XXX. cap. XIII. quod Antonius Musa Caesaris Augusti medicus cum incidisset insanabilia ulcera, uiperas edendas dabat, miraque celeritate persanabat. In Aegypto Aegyptios ipsos uiperis, aliisque serpentibus similiter, atque anguillis uictitare prodidit Galenus lib. III. de alimentorum facultatibus. Quibus item eos uesci traditum est, qui occidentales, nouiterque repertas Indias incolunt, perinde ac ij, qui orientales inhabitant, ut libro VII. auctor est Plinius. Vipera ita Latinis dicta Graecis Ἐχιδνα uocatur: Arabibus, Labane alfahay: Italis, Vipera: Germanis, Brantschlangen: Hispanis, Biuora, & Bicha: Gallis, Viperes.

Aegyptijs uiperæ cibis.

Nomina.

Ἰήλας ὀφείος. SENECTA ANGVIVM. CAP. XVII.

SENECTVS anguivm in uino decocta dolori aurium, infusu: & dentium, collutione auxilio est. Addunt eam in medicamenta oculorum, sed praecipue uiperinam.

NULLIS non cognita anguivm Senecta: quippe quae sepe in campestribus inter saxa, & stirpes inueniatur. De hac cum differeret Aristoteles lib. VIII. de historia animal. cap. XVII. sic inquit. Serpentes senectam exuunt tum uere, cum egrediuntur, tum etiam autumnino. Vipera etiam exuit tam uere, quam autumnino. Cum serpens exuere incipit, ab oculis primum detrahi aiunt, ita ut obocari uideatur ijs, qui rem non intelligunt. Tum caput exuitur: glabrum enim hoc omnium antequam reliquum corpus, apparet: atque una fere nocte, & die senectus tota exuitur à capite orsa ad caudam: & cute altera intus subnascente, ipsa remouetur. Ut enim foetus in uolucro secundarum, quo contentus prodierit, exuitur; sic ista senectute detracta renouantur. Porro de ea nil aliud memoriae prodidit Galenus libro XI. de simplicium medicamentorum facultatibus, quam quod in aceto decocta dentium dolori medetur.

Senectæ anguivm cōid.

Ἰήλας ὀφείος Graecè, Senecta anguivm Latine uocatur: Alchalba, & Selach alhaie, Arabicè: Spoglia delle Serpi, Italicè: Schlangen balek, Germanicè: Pelle de la culebra, Hispanicè.

Nomina.

Λαγῶς θαλάσσιος, καὶ χερσαῖος. LEPVS MAR. ET TER. CAP. XVIII.

LEPVS marinus loligini parua similis est: qui per sese tritus, aut cum urtica marina illitus capillos euellit. Terrestris leporis inassatum cerebrum manditur, iuuandis tremoribus, qui ualetudine contracti sunt: affricu, aut cibo facilem infantibus dentitionem praestat: exustum caput, & cum adipe ursino, aut aceto illitum, alopeciarum inanitatibus medetur. Leporinum coagulum post triduum à concubitu potum, conceptum adimere, partusque spem intercipere proditur: uulua, & alui fluorem sistit: comitiales iuuat: contra uenena ex aceto bibitur, praesertim aduersus concretum lac, & uiperarum morsus. Sanguis eius si calidus illinatur, uitia cutis in facie, utiliginem, lentiginisque sanat.

† MARINVS

Leporis mari-
ni confid.

Leporis terre-
stris confid.

Vana opinio.

animos

Leporis facul-
tates.

MARINVS Lepus (ut nonnulli memoriae prodidere) sic primum appellari cepit, quod terrestris Leporis faciem referat. Quapropter haec de eo à Plinio produntur libro IX. cap. XLVIII. Lepus, inquit, qui Indico mari nascitur, etiam tactu pestilens, uomitum, dissolutionemq; stomachi protinus creat. In nostro ossa infirmis, colore tantum lepori similis: in Indis & magnitudine, & pilo duriore tantum. nec uiuus ibi capitur. haec Plinius. Ex quibus facile conijci potest, Dioscoridem potius de nostratum marium Lepore intellexisse, quam de ijs, qui in Indico innatant pelago, argumento quod parua loligini similem marinum leporem reddiderit. Albertus auctor est, tertium Leporis marini genus reperiri, communi piscium magnitudine, sed capite lepori non absimili, dorso rufescente, esculentum: tamen si à nonnullis explodatur, ut pote quod & concoctu contumax sit, & elephantiam gignat. Ceterum terrestris Lepus notissimum animal est, & cursu uelocissimum. Solium hoc inter cetera terrae animalia, quae utrinque dentata sunt (ut scriptum reliquit Aristoteles lib. III. de partibus animalium, cap. XV.) & quae unicum tantum continent uentrem, coagululum habet. Sunt & lepores albi, quales etiam Plinius lib. VIII. cap. LV. refert in Alpibus inueniri. Hi hyberno tempore admodum albicantes in summis uallis Ananie montibus frequentes reperiuntur; eo praesertim tempore, quo in niuib; altissimis uestiuntur: qui tamen adeo magni non sunt, nec ita in cibum parati cum palato ineunt gratiam, ut qui in campestribus capiuntur. Ceterum candidi hyeme tantum conspiciuntur: nam liquecente niue subrubescunt, quemadmodum & ceteri. Cuius rei indicio sunt illi, qui cum non perfecte priores pilos exuerint, partim candidi, partim subrutili uisuntur. Lepores apertis oculis dormiunt, nec (quae sua maxima timiditas est) alio quam fuga se tutari sciunt. Huic soli pilos in bucca intus, & sub pedibus esse adnotauit Aristoteles libro III. de historia animalium, cap. XII. Archelaus auctor est, cui etiam sententia plerique subscribunt, Leporibus utrinque sexum, & utranque gignendi uim inesse, & omnes lepores aequè gignere, ac si essent hermaphroditi. Quod ita facile posse pati naturam, nullo pacto crediderim: sed potius ridiculam hanc opinionem in hominum mentibus insitam putauerim, quod uiderint, Lepores, quanquam plurimi quotidie capiuntur, etiam quodammodo saecundius procreare. Veruntamen id non euenit, quoniam mares ipsi pariant; sed quia (teste Aristotele libro VI. de historia animalium, cap. XX XIII.) superfœtant, dum adhuc utero gerunt, similiterq; statim à partu concipiunt, ita quod singulis mensibus generant. Sed factus edunt non uniuersos: interpositis enim diebus, quot res tulerit, peragunt partitionem. Vnde tam innumera saecunditas: nam etsi femina lac nuper natis praebet; nil tamen prohibet, quin eadem repetat coitum, & lactans, gerensq; utero, denno concipiat foetum. Mares (ut loco citato idem prodidit Aristoteles) auersi coeunt cum foeminis: retro enim ijs genitale membrum à natura datum est, ut apparet, dum urinam reddunt. Ex quo etiam multis persuasum est, mares foetum concipere: siquidem cognitu perquam difficile est, an mares, an foeminae sint, ut etiam cuniculis contingit: qui eum saecundius etiam prolificent, quam lepores; non ob id tamen mares unquam parere uisi sunt, quantum quolibet mense foeminae pariant. Tradit Plinius libro XI. cap. XX XVII. bina iecinora Leporibus inesse circa Briletum, & Thernem, & in Cherroneso ad Propontidem: at translatis aliò alterum statim absumi. Id quod ante ipsam memoriae prodiderat Aristoteles libro II. de historia animalium, capite XVII. Item libro III. de partibus animalium, cap. VIII. ubi hoc leporum genus pluribus in locis reperiri testatur, speciatim uero in Syacino agro, circiter Bolbam lacum. In Ithaca insula (ut idem tradidit libro VIII. de historia animalium, cap. XXVIII.) Lepores si aliunde illati dimittantur, uiuere nequeunt: sed eodem reuersi, unde maris introierint insulam, moriuntur. Leporinae carnes in cibis esitatae praeter id quod aegre concoquantur, crassum, atrabiliosumq; generant scuriam. Veruntamen (ut inquit Rasis libro de LX. animalibus) dysentericis conferunt, si assata sumantur. Iecur uero arcafactum, iecinorosis utiliter exhibetur potandum. Integer cum pelle Lepus, operculato fictili impositus, in clibanoq; igne succenso tandiu dimissus, ut penitus exuratur, urinae uitij mirifice opitulatur, adeo ut calculos eieciat, tam in renibus, quam in uescica genitos. Leporinum sel saccharo exceptum, oculorum argemas, nubeculasq; delet. Leporinum stercus (ut aiunt) mulieribus gestatum, conceptum impedit. Sed illud experientia compertum est, quod uuluis

10

20

30

40

50

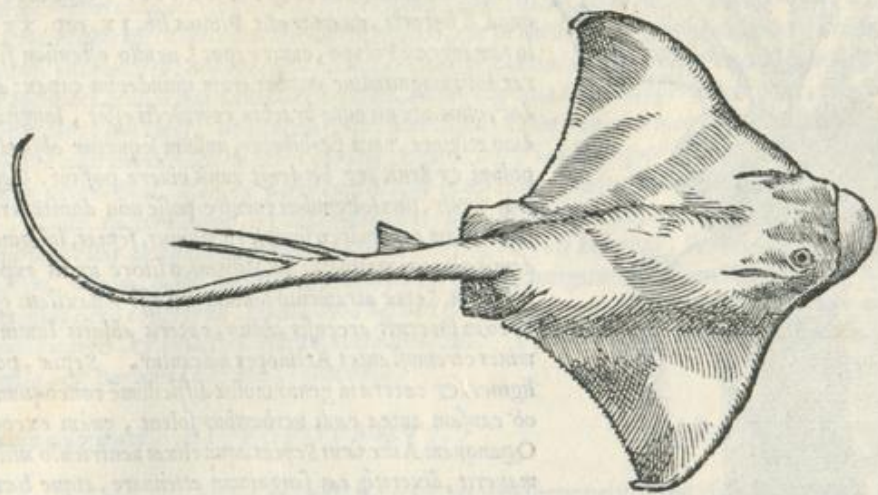
uuluis

uuluis earum inmissum, & mensium defluxiones cohibet, & humentem exiccat uterum. Animal λαγῶος θαλάσσιος Græcis, Lepus marinus Latinis nominatur: Italis, Lepre marina. Quod uerò λαγῶος χερσαίος Græcè, Lepus terrestris Latinè dicitur: Arabicè, Arneberri: Italicè, Lepre terrestre: Germanicè, Hase: Hispanicè, Lieure: Gallicè item Lieure.

Τρυγῶν θαλάσσια. PASTINACA MARINA.

CAP. XIX.

MARINAE Pastinacæ radius, qui eius cauda enatus aduersis squamis reflectitur, dentium dolorem mitigat: nam eos frangit, & euocat.

PASTINACA marina similiter atque raia, & alia id genus, in piscium planorum, & cartilagineorum genere collocatur. Hanc quidam uulgo uocant Pesce colombo. Gerit hæc in cauda supernè radios duos præduros, acutos, & utrinq; minutissime dentatos, quorum uenenato iclu piscatores grauius afficiuntur. Quam ob causam memorie prodidit Aëtius lib. III. quod qui à marina pastinaca percussi sunt, his uulneris locus manifestè apparet. Sequitur autem dolor pertinax, & totius corporis stupor: acutum enim, & firmum habet aculeum, quo uehementissima ui in altum impulsio nerui sauciantur. Quapropter in aliquibus mors dè repente totum conuellens corpus comitatur. Idcirco non absque fortiratione Plinius libro IX. cap. XLVIII. ita scriptum reliquit. Nullum usquam execrabilius uenenum, quam radius super caudam eminens trigonis, quam nostri Pastinacæ appellant, quincunciali magnitudine, arbores infixus radici necat. Arma ut telum perforat & ferri, & ueneni malo. Latet piscis hic: & ut idem au-
 flor est libro citato, cap. XLII. latrocinaur ex occulto, transeuntes radio figens. Marcellus Virgilius, nimirum cupidus in eundem rationem, qua pastinacæ radio uti posset, dentium doloribus sedandis, quippe quòd id silentio inuoluerit Dioscorides, fatetur, etsi diligenter, ut consentaneum est, inquisiuerit; nunquam tamen apud antiquos scriptores eam se consecutū fuisse. Qua in re aperte declarat, sibi cum Plinio parum intercessisse consuetudinis: quandoquidem Plinius lib. XXXII. cap. VII. nos abunde docuerit modum, quo eo radio in dentium doloribus uti ualeamus, sic inquiring. Pastinacæ quoq; radio scarificare gingiuas, & in dentium dolore utilissimum. Conteritur is, & cum helleboro albo illitus, dentes sine uexatione extrahit. Quapropter mirari non licet, si quandoq; in plateis circulatores, dentium extractores cernimus, qui dentes absq; ferreis instrumentis, nullo illato dolore extrahant. Idem radius equos perfanat, qui subcutaneis uermibus exeduntur, si eo ulcera scarificentur, punganturq;. Pastinacæ iecur oleo incotum non modò hominum scabiem sanat; sed etiam brutorum. Piscis tamen esculentus est, si abscisus in uniuersum cauda & capite, decoquatur. Τρυγῶν θαλάσσια ita Græcis, ut Pastinaca marina Latinis, pariter & Italis nuncupatur.

Pastinacæ piscis confid.

Marcelli igno ratio.

Pastinacæ, & eius radij uires.

Nomina.

Σηπία. SEPIA.

CAP. XX.

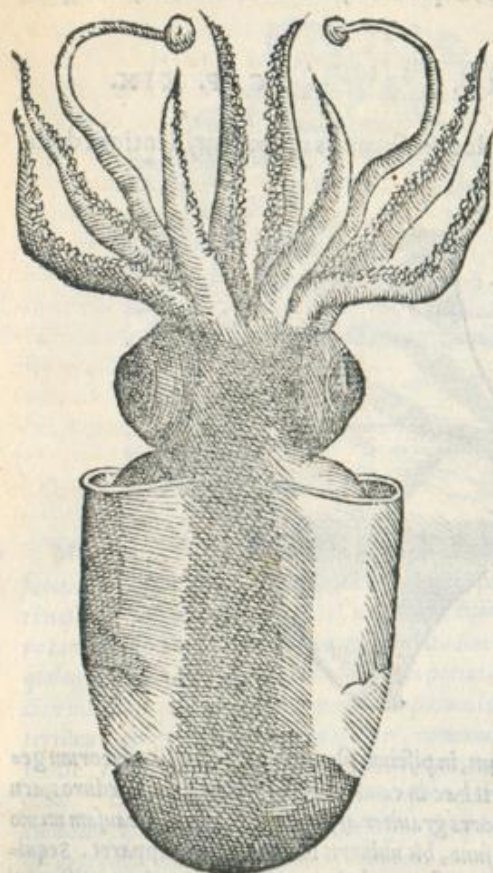
SEPIAE coctæ dum estur atramentum, ægrè concoquitur: aluum mollit. Collyrijs è testa factis conuenienter genarum scabritiæ perfriantur. Vltum in sua testa, donec id, quod crustosum est, abscedat, postea tritum, expurgat uiligines, furfures, dentes, & uitia cutis in facie. clotum in medicamenta oculorum addi solet: contra albugines, oculis iumentorum efficaciter inspiratur: pterygia oculorum absomit, cum sale tritum, & iniectum.

SEPIAE in omnibus Italiæ piscarijs, proprium retinent nomen, uenalesq; habentur, in ijs inquam, in quibus marini ueneunt pisces. Hæc polytis similes sunt, præterquam quòd hi innumeris pedibus excellunt, illæ uerò maiore corporis mole. Est Sepijs in dorso os candidum, superiori parte durum, ac læue: inferiori autem fungosa quadam medulla repletum, quæ & leuiter aspera, & ligni modo frequentibus uenis distincta uisitur. Expetuntur Sepiæ

Sepiarum cōsideratio.

1 2 piæ

SEPIA.

Polypi mira magnitudo.

Sepiarum facultates.

Nomina.

praestat: mista praeterea fossili sali, in oculis existentes ungues eliquat: & antequam uratur fricione dentibus splendorem affert, & illitione ulcera desiccet. Sepiae ova in cibis sumpta urinam citere Plinius commemorat, renuq; lentorem disijcere. Sepijs nucibus, & allio paratis quidam uescuntur, ut salaciores in uenere prorumpant. Quae Graecis, Sepia item Latinis, & Italis appellatur: Arabibus, Sarathan, & Sariban: Germanis, Blacfish: Hispanis, Siba: Gallis, Seche.

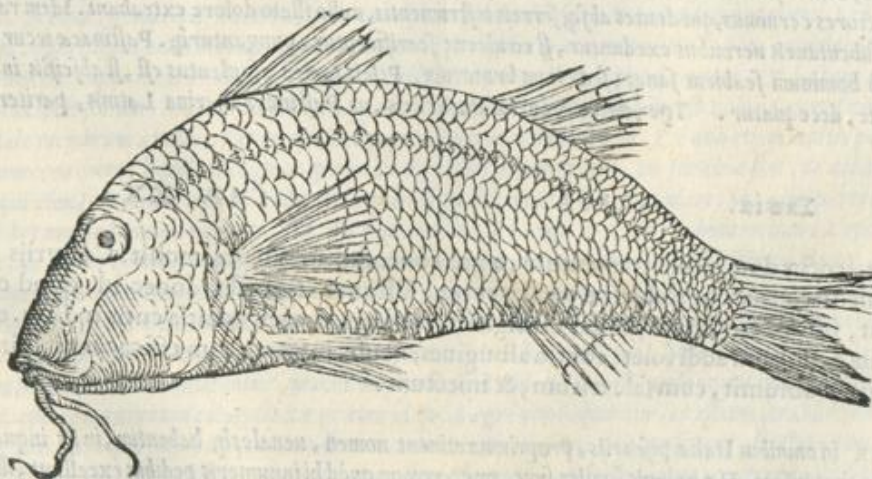
pie ossa aurifabris: facile enim in partem illam fungosam auulor- rum, caeterarumq; rerum formas imprimas, quae metallis igne col- liquatis expleri solent. Sepiae suo etiam astu non uacant: ubi enim piscantem sensere effuso atramento, quod pro sanguine his est, infuscata aqua absconduntur. Id quod etiam faciunt adue- nientibus uoratoribus piscibus. Pariunt (ut prodidit Plinius lib. IX. cap. LI.) omnibus mensibus, plerumque autem in terreno in- ter harundines, aut sicubi enata fuerit alga: neque his bimatu longior est uita. Id quod de polypis retulit Aristoteles lib. IX. de historia animalium, cap. xxxvii. Qua in re dixerim, quod si historia, quam tradit Plinius lib. IX. cap. xxx. de il- lo tam ingenti Polypo, cuius caput Lucullo ostensum fuisse nar- rat dolij magnitudine amphorarum quindecim capax; atque pe- des, quos uix utroque brachio complecti esset, longitudine pe- dum triginta, uera perhibetur, nullum sequetur absurdum, quin polypi & denis, & bis denis annis uiuere possint. Quod etiam tum sepjis, tum loliginibus cuenire posse non dubitauerim; prae- sertim cum eodem loco scripserit Plinius, sepjas, loliginesq; eius- dem polypi magnitudine in Hispanico litore undis expulsas esse repertas. Sepiae atramento tantam uim esse Anaxilaeus est auctor, ut eo in lucernis accensis addito, caeteris ablati luminibus, ho- mines circumstantes Aethiopes uideantur. Sepiae, polypi, lo- liginis, & caetera id genus mollia difficillime concoquuntur. qua ob causam antea caedi uerberibus solent, quam excoquantur. Quamquam Athenaeus Sepias aqua elixas uentriculo utiles existi- mauerit, dixeritq; eas sanguinem attenuare, atque haemorrhoi- das citere. Ceterum (ut Galeno placet lib. III. de alimentorum facultatibus) durae sunt carnis, aegre conficiuntur, & succi crudi plurimum gignunt. Attamen ijs, quibus probe concoquan- tur, non parum corpori praebent alimenti. Quin & eius testa exusta (ut libro XI. simplicium medicamentorum, idem scri- ptum reliquit) ad uirilignes, lentes, & scabiem usum utilem

Τρυγλα.

MULLVS PISCIS.

CAP. XXI.

MULLORVM assiduo cibo, aciem oculorum hebetari constat. Is marini draconis, aranci, ac scorpionis moribus medetur: si crudus, atque dissecus admoueat.

MULLVS